

Експертний висновок
до законопроекту
згідно зі статтею 27 Бюджетного кодексу України

1. Назва законопроекту

Проект Закону України «Про внесення змін до розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про споживче кредитування» (щодо кредитів, наданих в іноземній валюті)» (реєстр. № 4475 від 09.12.2020), внесений народними депутатами України Кінзбурською В. О. та ін.

2. Завдання законопроекту

Метою та завданням законопроекту є встановлення порядку та умов проведення реструктуризації зобов'язань за договорами про споживчий кредит, наданими в іноземній валюті.

Законопроектом передбачено внести доповнення до Закону України «Про споживче кредитування», зокрема, пропонується:

поширити норми законопроекту на усі споживчі кредити, надані у іноземній валюті, за якими грошові зобов'язання, виражені в іноземній валюті, повністю не погашено;

провести обов'язкову реструктуризацію на підставі закону, умови реструктуризації визначити законом; за наслідками реструктуризації перерахувати усі грошові зобов'язання у гривні за офіційним курсом, встановленим Національним банком України на день реструктуризації;

визначити виключний перелік зобов'язань, які покладаються на позичальника за результатами проведення реструктуризації;

встановити протягом трьох років заборону примусово звертати стягнення на житлове нерухоме майно боржника для забезпечення виконання простроченого зобов'язання за договором, зобов'язання за яким реструктуризовано.

Аналіз положень законопроекту свідчить, що запропонований механізм реструктуризації суттєво порушує баланс прав та інтересів кредиторів та позичальників у цій процедурі, створюючи переваги для останніх та покладаючи весь тягар збитків виключно на банківську систему.

Законопроект комплексно не вирішує проблему, що виникла у сегменті споживчого кредитування у зв'язку з девальвацією гривні по відношенню до іноземної валюти. Натомість законопроект нівелює базові принципи господарювання в країні та договірні відносини банківських установ і клієнтів, оскільки примушує суб'єктів господарювання до перегляду попередніх домовленостей на умовах, що не відповідають їх економічним інтересам.

Запропонований законопроектом механізм не лише не враховує визначені Цивільним кодексом України (далі - Кодекс) принципи справедливості, рівності та вільного врегулювання сторонами договірних відносин, але й створює підґрунтя для порушення прав інших клієнтів банків – їх вкладників.

ДОКУМЕНТ СЕД Мінфін АСКОД

Сертифікат [58E2D9E7F900307B0400000A2FE2E00D1248B00](#)

Підписувач [Улютін Денис Валерійович](#)

Дійсний з [10.11.2020 12:52:22](#) по [10.11.2022 12:52:22](#)

Міністерство фінансів України

14020-04-3/41409 від 31.12.2020

Так, порушення принципів соціальної справедливості, рівності перед законом полягає у встановленні законопроектом пільгових умов погашення заборгованості для позичальників, які отримували кредити в іноземній валюті із значно меншими відсотками порівняно із позичальниками, що отримували кредити в національній валюті за більшими відсотками і повинні виконувати свої зобов'язання у повному обсязі, відповідно до умов укладених договорів. Водночас законопроект запроваджує нерівний підхід до тих позичальників, які виконали свої кредитні зобов'язання з урахуванням збільшення валютного курсу порівняно з тими, які не мали фінансових можливостей виконувати умови укладених договорів.

Разом з тим слід зазначити, що з метою забезпечення неможливості примусового позбавлення єдиного житла позичальників, які отримали кредит в іноземній валюті, Верховною Радою України 03 червня 2014 року було прийнято Закон України № 1304-VII «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті», який набрав чинності з 07 червня 2014 року (далі – Закон про мораторій).

Підставою для прийняття Закону про мораторій стала неможливість для громадян через об'єктивні причини належним чином виконувати свої зобов'язання за кредитами в іноземній валюті внаслідок різких коливань курсу іноземної валюти на ринку та знецінення гривні. Законом про мораторій було встановлено, що він діє до законодавчого врегулювання питань особливостей погашення основної суми заборгованості, вираженої в іноземній валюті, порядку погашення (урахування) курсової різниці, що виникає у бухгалтерському та/або податковому обліку кредиторів та позичальників, а також порядку списання пені та штрафів, які нараховуються (були нараховані) на таку основну суму заборгованості.

У квітні 2019 року набрав чинності Кодекс про банкрутство, який встановив механізм погашення заборгованості (реструктуризації) громадян за кредитами, наданими в іноземній валюті, забезпеченням за яким виступало нерухоме житлове майно, що було місцем постійного проживання позичальника/майнового поручителя. Умови такої реструктуризації є прийнятними для обох сторін (кредитора і боржника) і передбачають не тільки виключення із суми заборгованості штрафних санкцій та пені, але й прощення (списання) частини боргу. Таким чином, Кодекс про банкрутство повною мірою вирішив питання погашення валютних боргів та проведення реструктуризації заборгованості даної категорії позичальників.

Крім того Верховною Радою України 16 вересня 2020 року прийнято Закон України № 895-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо мораторію на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті», положеннями якого, зокрема, відтерміновано втрату чинності Законом про мораторій до 21 квітня 2021 року.

Слід зазначити, що мораторій, запроваджений Законом про мораторій, діє вже більше шести років та фактично дозволяє деяким позичальникам ігнорувати умови кредитного договору та уникати примусового виконання зобов'язання.

Це призвело до зростання частки проблемних активів банків, що негативно позначається на їх ліквідності та платоспроможності, а отже, на належному функціонуванні банківської системи України в цілому. Адже кошти, отримані від

погашення кредитів, є джерелом виконання банками зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами.

Крім того вважаємо за необхідне висловити зауваження до окремих положень законопроекту, які суперечать вимогам чинних законодавчих актів України.

1. Абзацом третім пункту 2 розділу I проекту Закону пропонується встановити, що обов'язковій реструктуризації у порядку та на умовах, встановлених цим пунктом, підлягають зобов'язання за кожним договором (незалежно від дати укладення договору), відповідно до якого кредитором надано позичальнику споживчий кредит в іноземній валюті, у разі наявності станом на день набрання чинності цим пунктом не погашеного грошового зобов'язання (зокрема грошового зобов'язання, строк сплати якого не настав).

При цьому, проектом Закону не визначено за яких саме умов, щодо яких боржників та об'єктів нерухомості підлягатимуть обов'язковій реструктуризації кредитні зобов'язання.

Також звертаємо увагу, що починаючи з 2011 року і до сьогодні законодавством України заборонено надавати кредит в іноземній валюті фізичним особам.

2. Абзацами четвертим – п'ятим пункту 2 розділу I проекту Закону пропонується встановити, що зобов'язання, що підлягають обов'язковій реструктуризації, вважаються реструктуризованими з дня набрання чинності цим пунктом; днем проведення такої реструктуризації вважається день набрання чинності цим пунктом;

обов'язкова реструктуризація зобов'язань здійснюється кредитором (в тому числі новим кредитором, до якого станом на день проведення реструктуризації перейшли права кредитодавця, крім поручителя/заставадвця, до якого перейшли права кредитора у зв'язку з виконанням ним зобов'язань позичальника); необхідні обчислення та інші дії, спрямовані на визначення всіх наявних за результатами проведення обов'язкової реструктуризації зобов'язань позичальника (станом на день проведення реструктуризації), здійснюються таким кредитором не пізніше 30 днів з дня проведення реструктуризації.

Водночас слід зазначити, що відповідно до частини першої статті 626 Кодексу договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства (частина перша статті 628 Кодексу).

Згідно з частиною першою статті 526 Кодексу зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

У свою чергу реструктуризація зобов'язань за договором про споживчий кредит регламентована статтею 17 Закону України «Про споживче кредитування», згідно з якою кредитор має право проводити за погодженням із споживачем реструктуризацію зобов'язань за договором про споживчий кредит.

Реструктуризація зобов'язань за договором про споживчий кредит – це зміна істотних умов договору про споживчий кредит, що здійснюється кредитором на договірних умовах із споживачем і впливає на умови та/або порядок повернення такого кредиту.

Тобто з наведеного вбачається, що реструктуризація зобов'язань за своїм правовим змістом передбачає внесення змін до договору про споживчий кредит. Однак пропоновані положення проекту Закону не пов'язують момент проведення реструктуризації із внесенням відповідних змін до договору.

3. Абзацом шістнадцятим пункту 2 розділу I проекту Закону пропонується встановити, що погашена до дня проведення реструктуризації сума неустойки (крім суми неустойки, що була погашена шляхом прощення) зараховується на погашення існуючого станом на день, що передує дню проведення реструктуризації, непогашеного залишку суми кредиту (в першу чергу) та процентів за користування кредитом, які до дня проведення реструктуризації нараховані, але не погашені (в другу чергу).

Відповідно до частини першої статті 549 Кодексу неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторowi у разі порушення боржником зобов'язання.

Згідно з частиною другою статті 552 Кодексу сплата (передання) неустойки не позбавляє кредитора права на відшкодування збитків, завданих невиконанням або неналежним виконанням зобов'язання.

Таким чином, положення проекту Закону в частині зарахування погашеної суми неустойки в рахунок погашення залишку суми кредиту не узгоджується із зазначеними нормами Кодексу.

4. Абзацом вісімнадцятим пункту 2 розділу I проекту Закону пропонується встановити, якщо до дня проведення реструктуризації застосовувався розмір процентів за користування кредитом, що перевищував половину розміру українського індексу ставок за дванадцятимісячними депозитами фізичних осіб у іноземній валюті, у якій відповідно до договору було виражено грошові зобов'язання у період застосування цього розміру процентів, то при проведенні реструктуризації сума грошових зобов'язань позичальника зменшується на суму такого перевищення.

Відповідно до частини першої статті 536 Кодексу за користування чужими грошовими коштами боржник зобов'язаний сплачувати проценти, якщо інше не встановлено договором між фізичними особами.

Згідно з частиною першою статті 1054 Кодексу за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитор) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти.

Зазначені положення проекту Закону не узгоджуються з нормами Кодексу.

5. Абзацами тридцять другим – тридцять п'ятим пункту 2 розділу I проекту Закону пропонується встановити, що протягом трьох років з дня набрання чинності цим пунктом забороняється:

а) примусове звернення стягнення (відчуження без згоди власника) на житлове нерухоме майно (житловий будинок, квартиру, інше жиле приміщення), об'єкт незавершеного житлового будівництва боржника для забезпечення

виконання простроченого зобов'язання за договором, зобов'язання за яким реструктуризовано відповідно до цього пункту;

б) набуття іпотекодержателем на підставі договору про задоволення вимог іпотекодержателя або відповідного застереження в іпотечному договорі у власність предмету іпотеки, який є житловим нерухомим майном (житловим будинком, квартирою, іншим жилим приміщенням), об'єктом незавершеного житлового будівництва, якщо такою іпотекою забезпечено зобов'язання за договором, зобов'язання за яким реструктуризовано відповідно до цього пункту (крім випадків надання іпотекодавцем після проведення реструктуризації нотаріально засвідченої згоди на це);

в) продаж іпотекодержателем третій особі на підставі договору про задоволення вимог іпотекодержателя або відповідного застереження в іпотечному договорі предмету іпотеки, який є житловим нерухомим майном (житловим будинком, квартирою, іншим жилим приміщенням), об'єктом незавершеного житлового будівництва, якщо такою іпотекою забезпечено зобов'язання за договором, зобов'язання за яким реструктуризовано відповідно до цього пункту (крім випадків надання іпотекодавцем після проведення реструктуризації нотаріально засвідченої згоди на це).

При цьому згідно з абзацом восьмим пункту 2 розділу I проекту Закону одним із зобов'язань, які покладаються на позичальника перед кредитором є сплата суми наданого кредиту в частині, що вважається не погашеною за результатами проведення реструктуризації, рівними частками щомісяця (починаючи з тридцятого дня після дня проведення реструктуризації і надалі через кожний місяць) протягом десяти років з дня проведення реструктуризації, а якщо договором, відповідно до якого надано кредит, встановлено пізніший строк повного погашення суми кредиту – протягом такого строку; при цьому позичальник має право погасити суму кредиту (повністю або частково) раніше встановлених строків, а покладання на позичальника у зв'язку з реалізацією цього права будь-яких додаткових грошових чи інших майнових обов'язків забороняється; після проведення реструктуризації встановлений строк погашення суми кредиту не може бути зменшено за згодою сторін, але може бути збільшено.

Таким чином, запропоновані проектом Закону норми не узгоджуються між собою в частині строків сплати реструктуризованої суми кредиту та початку примусового звернення стягнення на нерухоме майно чи набуття/продажу іпотекодержателем такого майна, оскільки примусові дії є можливими тільки після спливу строку відведеного для погашення відповідного кредиту.

6. Абзацом тридцять восьмим пункту 2 розділу I проекту Закону пропонується встановити, що норми цього пункту мають пріоритет перед іншими нормами цього та інших законів.

У зв'язку з чим зазначаємо, що закон це – нормативно-правовий акт, який регулює найбільш важливі суспільні відносини шляхом встановлення статусу, загальнообов'язкових правил поведінки суб'єктів таких відносин та відповідальності за порушення зазначених правил.

При цьому всі закони приймаються на виконання Конституції України, та відповідно мають однакову юридичну силу в ієрархії нормативно-правових актів.

Крім того, прикінцевими та перехідними положеннями законів можуть встановлюватись окремі особливості регулювання суспільних відносин, інші ніж ті, що містяться в загальній його частині.

3. Оцінка впливу на показники бюджетів

Реалізація положень законопроекту не має прямого впливу на доходну чи видаткову частину Державного бюджету України.

4. Вартісна величина впливу на показники бюджетів

Реалізація положень законопроекту не потребує додаткових видатків з державного бюджету.

5. Пропозиції щодо можливостей фінансового забезпечення у відповідному бюджетному періоді законопроекту у разі його прийняття

Реалізація положень законопроекту не впливає на виконання закону про Державний бюджет України у поточному бюджетному періоді та не потребує внесення до нього змін.

6. Пропозиції щодо відповідності законам, що регулюють бюджетні відносини

Законопроект узгоджується із законами, що регулюють бюджетні відносини.

7. Пропозиції щодо розгляду законопроекту

Законопроект не може бути підтриманий.

При цьому, з огляду на функції Національного банку України, визначені Законом України «Про Національний банк України» законопроект потребує погодження з Національним банком України.

Перший заступник Міністра

Денис УЛЮТІН